

лення технології вирощування сортів роду бавовник в Україні як за зрошення, так і без нього та вивчається питання щодо оптимальних строків посіву. Сучасні кліматичні умови, що склалися в Україні, дозволяють використовувати бавовник як альтернативну культуру на відміну від інших, для яких високі температури призводять від втрат урожайності до загибелі посівів. Бавовник невимогливий до посушливого клімату, тому його з успіхом можна вирощувати в південному регіоні України. Наразі в Україні є стратегічна потреба у його вирощуванні. Культивування бавовнику може забезпечити необхідну кількість сировини, для виробництва порошку з бавовняної целюлози, що допоможе оборонному сектору нашої держави. **Висновок.** Наразі підвищений інтерес щодо відновлення вирощування бавовника в Україні, у зв'язку з потребою у виробництві порошку для військових цілей. Науково-технічна експертиза сортів бавовника в Україні здійснюється за Методикою визначення відповідності сортів роду бавовник (*Gossypium* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (Мето-

дика ВОС) з врахуванням рекомендацій технічного документу Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV) TG/88/7, 2018, затвердженою 2024 року та Методикою проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні (Методика ПСП), затвердженою 2016 року. Методика визначення відповідності сортів роду бавовник (*Gossypium* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності викладена відповідно до міжнародних вимог та затверджена Компетентним органом, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин. При підготовці методики враховано досвід Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV) у проведенні кваліфікаційної експертизи сортів бавовника на відмінність, однорідність та стабільність та приведено у відповідність до чинного законодавства України.

Ключові слова: бавовник, методика, морфологічні ознаки, UPOV, CPVO, відмінність, однорідність, стабільність.

УДК 631.526:346(4)

Міжнародний досвід і чинна практика післяреєстраційного вивчення сортів рослин країнами Європейського Співтовариства

Н. В. Лещук, С. О. Ткачик, О. А. Скубій*

¹Український інституту експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна, *s_olga2012@ukr.net

Мета. Вивчити міжнародний досвід і чинну практику післяреєстраційного дослідження сортів рослин країнами Європейського Співтовариства (далі – ЄС). На основі всебічного вивчення та аналізу нормативно-правової бази Європейського Співтовариства та країн його членів щодо чинної практики реєстрації сортів рослин шляхом внесення сортів до національних каталогів, Загального каталогу, післяреєстраційного сортовивчення визначити національні особливості щодо реалізації поставлених завдань поширення сортів рослин на території України та на законодавчому рівні регламентувати умови проведення післяреєстраційного сортовивчення в Україні, визначити статус цих досліджень, їх фінансування, оприлюднення результатів тощо. **Методи.** Абстрактно-логічний, аналітичний та статистичний. **Результати.** За результатами проведених аналітичних досліджень встановлено, що законодавством ЄС (Council Directive 2002/53/EC) та законами окремих країн-членів Співтовариства, зо-

крема Польщі (Seed Act 2013), Республіки Німеччини (Saatgutverkehrsgesetz * (SaatG), 2004, зі змінами від 2022 року) та Нідерландів (Zaaizaaden plantgoedwet, зі змінами від 2016) передбачено, що поширення сорту на визначеній території здійснюється відповідно чинних директив та регламентів ЄС, але в кожній країні має свої національні особливості. Кожна країна по своєму на національному рівні реалізує поставлені завдання. За результатами проведених досліджень та враховуючи досвід Європейський країн були розроблені пропозиції щодо шляхів та методів впровадження та застосування в Україні післяреєстраційних досліджень. **Висновки.** Для проведення післяреєстраційних досліджень доречно на законодавчому рівні регламентувати умови проведення післяреєстраційного сортовивчення в Україні, визначити статус цих досліджень, їх фінансування, оприлюднення результатів тощо. Бажано провести моніторинг зацікавлених структур виробничих підприємств, фермерів, підприємства переробної промисловості, насінневих асоціацій щодо напрямів та питань, які потребують післяреєстраційних досліджень. Необхідно визначити філії VIECP, які будуть в майбутньому здійснювати післяреєстраційні дослідження, здійснити розробку організаційної та фінансово-економічної моделі діяльності експертного закладу, науково-обрунтованих потреб у технічних, земель-

Nadiia Leshchuk
<https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>
 Svitlana Tkachyk
<https://orcid.org/0000-0002-2402-079X>
 Olga Skubii
<https://orcid.org/0000-0002-8414-9894>

них, фінансових, адміністративно-управлінських, трудових, матеріальних ресурсах для забезпечення проведення досліджень. На основі розробленої моделі провести закупівлю необхідної сучасної техніки та обладнання для проведення досліджень на високому науковому технологічному рівні. Після цього передбачити перегляд методики проведення післяреєстраційного вивчення

та технологічних карт вирощування; проведення презентаційних рекламних заходів, публікацій на офіційному сайті, друкованих виданнях для популяризації науково-дослідних робіт з післяреєстраційного вивчення сортів рослин.

Ключові слова: сорти рослин; післяреєстраційне сортовивчення, напрям використання, регіональні переліки.

УДК 631.527.5:34(6)

Охорона прав та експертиза сортів рослин в країнах Африки: виклики, можливості та перспективи співпраці з Україною

Н. Б. Линчак*, О. Б. Барбан, Є. С. Ковальчук

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15 м. Київ, 03041, Україна,
*e-mail: lynchaknadin@gmail.com

Мета. Висвітлити сучасний стан, основні виклики та перспективи розвитку системи охорони прав на сорти рослин в африканських країнах, а також можливості співпраці з Україною у цій сфері. **Методи.** Порівняльно-правовий, аналітичний, системний підхід, узагальнення практичного досвіду країн-членів UPOV. **Результати.** У дослідженні проаналізовано сучасний стан охорони прав на сорти рослин в африканських країнах з урахуванням міжнародно-правових зобов'язань у межах Угоди ТРІПС (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності). Встановлено, що більшість країн обирають спеціальну систему правової охорони сортів рослин (*sui generis*), базуючись на положеннях Конвенції UPOV 1991 року. Деякі країни, як-от Південна Африка, Кенія, Марокко, мають досить розвинені системи захисту прав селекціонерів, що відповідають вимогам UPOV. Інші країни тільки починають розробляти або імплементувати відповідне законодавство. Окрему увагу приділено інституційним труднощам, зокрема: – нестачі кваліфікованих кадрів; – відсутності сучасної матеріально-технічної бази для проведення DUS-оцінювання (відмінність, однорідність, стабільність); – недо-

статньому фінансуванню профільних органів. Оцінено вплив положення про «фермерський привілей», що дозволяє селянам використовувати насіння охоронюваних сортів для власних потреб. Цей механізм є важливою соціальною гарантією, але створює виклики для комерціалізації насінневого ринку. Проаналізовано прогрес гармонізації на регіональному рівні в рамках діяльності ARIPO та OAPI, що спрощує процедури реєстрації сортів та сприяє регіональній інтеграції в аграрній сфері.

Нарешті, представлено бачення перспективного співробітництва з Україною, яка має гармонізовану з UPOV систему охорони прав, розвинуту інфраструктуру для експертизи сортів, багатий досвід DUS-тестування та підготовки фахівців. Визначено напрями взаємодії: технічна допомога, освітні програми, спільні наукові дослідження, доступ до українських сортів, створення спільних підприємств у сфері насінництва. **Висновки.** Україна, маючи досвід впровадження UPOV-стандартів та ефективної експертизи сортів, може стати стратегічним партнером африканських країн у сфері законодавчого супроводу, навчання фахівців, спільної селекції та виробництва насіння. Така співпраця сприятиме підвищенню продовольчої безпеки та інноваційності агросектору обох регіонів.

Ключові слова: сорти рослин; охорона прав; експертиза; Африка; UPOV; TRIPS; DUS-тестування; фермерський привілей; регіональна гармонізація; міжнародне співробітництво.

Nadiia Lynchak

<https://orcid.org/0000-0003-3963-7319>

Yevheniia Kovalchuk

<https://orcid.org/0009-0008-2931-3541>

Olha Barban

<https://orcid.org/0000-0001-8819-3115>